

[Knud Nielsen.]
tænkte på, var andre besparelser i stedet for.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til udvalget for undervisning og uddannelse. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om fritidsundervisning m. v.

(Lovforslaget (nr. 80) findes i tillæg A. sp. 1553, fremsættelsen i tidenden sp. 1523).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Ejner Nielsen: Jeg kan ikke undlade i forbindelse med det foreliggende lovforslag at citere nogle udtalelser, der blev fremsat af undervisningsministeren her i folketinget den 27. november 1969. Det skete i forbindelse med forhandlingerne om en redegørelse for målsætningen for uddannelsespolitikken. Ministeren sagde dengang, og det er kun et år siden — Folketingstidende 1969-70, sp. 1550-51, at som næste væsentlige mål inden for uddannelsespolitikken ville han fremhæve

„en indsats for at give de voksne adgang til at lære og erhverve viden på områder, hvor de ikke havde muligheden — eventuelt ikke benyttede den — da de gik i skole.“

Det var også i samme forbindelse, ministeren udtalte de bevingede ord, at man kunne

„have lyst til at råbe et: glem ikke de stiltfærdige. De, hvis uddannelsesbehov ikke ligger på universitetsniveau, de, hvis behov for uddannelse individuelt set er lige så vigtigt. Og talmæssigt udgør de en langt større gruppe.“

Det er kun et år siden, ministeren frem-

satte denne solidaritetserklæring over for de stiltfærdige, og jeg vil gerne have lov til at sige til ministeren, at han med det lovforslag, vi behandler her i dag, har svigtet de stiltfærdige. Dette lovforslag, dette spareforslag vender virkelig den tunge ende nedad. Og når ministeren i sin skriftlige fremsættelse siger, at dette forslag udelukkende tilsligter besparelser og ikke ændringer i principperne for fritidsundervisningen, mener jeg ikke, at dette synspunkt er rigtigt, idet der dog sker den væsentlige realitetsændring, at gratisprincippet afskaffes, og det er da i allerhøjeste grad et brud på principperne i fritidsundervisningen for voksne.

Regeringen anslår besparelserne for staten for 1971-72 til 27 mill. kr., og for kommunernes vedkommende regner man med, at der bliver tale om besparelser af omtrent samme størrelse. Det frister mig til at stille det spørgsmål til ministeren: har lovforslaget været forelagt de kommunale organisationer til udtalelse, og hvad siger de kommunale organisationer til lovforslaget? Det kunne dog ske, at kommunerne havde en større forståelse for det folkeoplysende arbejde end regeringen. Og et andet spørgsmål: hvad siger voksenundervisningsrådet? Har det ikke været spurgt om lovforslagets konsekvenser?

Lovforslaget indeholder for det første, en skærpelse af elevtalskravet med hensyn til kommunens pligt til at oprette almene ungdomsskolekurser og prøveforberedende undervisning i ungdomsskolen, idet man forhøjer tallet fra 10 til 12. Jeg tror, at konsekvensen heraf vil blive — det er måske også meningen — at man reducerer disse kurser med ca. 15 pct. For det andet skal deltagerne i aftenskolen, aftenhøjskolen og studiekredse yde bidrag til lærerlønnen, og man forventer, at dette bidrag fastsættes til 1 kr. 50 øre pr. time. Her opstår det meget ejendommelige, at med det bidrag, som deltagerne kommer til at betale set i forhold til det tilskud, staten yder, vil staten med de høje trækprocenter, som denne regering har beriget os med, i virkeligheden komme til at tjene penge på denne undervisning. Det er tanken at kræve betalingen for hele undervisningsperioden erlagt ved indmeldelsen, og her har oplysningsforbunden foretaget visse beregninger, der viser, at for den en-

[Ejner Nielsen.]

kelte deltager i aftenskolen, aftenhøjskolen eller studiekredsen vil beløbet andrage mellem 120 kr. og 200 kr. Når man så fra regeringens side hævder, at deltagerne har råd til at betale, er det vel rigtigt for nogle vedkommende, men det er vel lige så rigtigt, at der er andre, der ikke har råd til at erlægge et sådant beløb. Det er denne økonomisk svage gruppe, regeringen rammer med sine spareplaner, samtidig med at det er denne gruppe, der måske har størst behov for aftenskolen og netop har frekventeret den på grund af, at undervisningen her var gratis.

En anden konsekvens af lovforslaget vil formentlig på grund af kravet om mindst 15 deltagere i aftenskolen blive, at det folkeoplysende arbejde, der er foregået i kommunerne og specielt kommunerne uden for de gamle købstadkommuner, vil blive særdeles hårdt ramt, så hårdt, at oplysningsarbejdet næsten vil gå i stå.

Der er fra de nye fritids- og voksenundervisningsnævn, der er nedsat i medfør af skoletilsynsloven, gjort et stort og fortjenstfuldt arbejde for at koordinere, samarbejde og samordne fritidsvirksomheden i kommunerne. Det skærpede krav om et minimumstal på 15 deltagere kunne jo tyde på, at regeringen ikke har tillid eller tiltro til disse nævn, man mener måske ikke, de lever op til de krav, der er stillet til dem i medfør af bestemmelsen i skoletilsynsloven om samordningen af fritidsvirksomheden i kommunen.

Man kan måske spørge: hvorfor vil regeringen spare på disse områder? Skyldes det, at visse medlemmer i dette hus har kørt et hårdt løb mod de såkaldte overdrevsfag eller vildskud i fritidsundervisningen for voksne? Her kan jeg da oplyse, at der af nogle fritidskonsulenter er foretaget undersøgelser i 12 amter af disse såkaldte overdrevsfag eller vildskud, og det materiale, der her er fremkommet, viser, at ud af 7.500 hold er faget skak f. eks. kun godkendt med 1 hold, faget bridge er godkendt med 35 hold, og faget astrologi har simpelt hen ikke været godkendt inden for de 12 områder. Det vil sige, at disse såkaldte overdrevsfag eller vildskud ifølge dette undersøgelsesmateriale kun udgør 1/2 pct. af den godkendte

virksomhed. Vi står derfor uforstående over for, at der skal indledes en så hård og ubarmhjertig straffeekspedition mod det folkeoplysende arbejde, som det foreliggende lovforslag tilsigter. Vil regeringen spare, tror jeg, at der kunne spares mange penge ved at forenkle administrationen i forbindelse med fritidsundervisningsloven. Her findes et papirvælde uden lige, og her findes også megen dobbelt administration.

Lovforslaget tilsigter også en administrativ ændring i de fastsatte regler om tilskud til idrætshaller, der ejes eller lejes af foreninger. Her vil man fastsætte et maksimeret beløb på 50 kr. for den leje pr. time, der for idrætshaller kan ydes refusion til. Det tror jeg vil medføre, at man vil komme ud for nogle meget klækkelige kontingentforhøjelser rundt omkring i vore idrætsforeninger. Det vil måske også betyde, at aktiviteten nedsættes, og det vil altså sige, at disse selvejende institutioner, hallerne, får færre indtægter, og det falder så tilbage på kommunerne, idet de normalt dækker det underskud, som disse haller har på deres driftsbudgetter. Men jeg vil da gerne sige her, at vi er villige til at se på de eventuelle vildskud i fritidsundervisningsloven, og vi er villige til at medvirke til at få dem luget væk. Vi ønsker selvfølgelig at deltage i udvalgsarbejdet. Vi håber så, at regeringen ikke har bundet deres udvalgsmedlemmer, således at der ikke kan pilles ved dette lovforslag.

Må jeg slutte mine bemærkninger med endnu et citat. Det er nogle udtalelser, som folketingets formand, hr. Skytte, fremsatte på den radikale vælgerforenings møde på Tølløse hotel for nogle dage siden, og udtalelserne er refereret i Sjællands Tidende.

„Om fritidsundervisningen sagde Karl Skytte, at det måske var et forkert sted at skære ned på omkostningerne, fordi den især henvendte sig til folk, som aldrig havde fået nævneværdig støtte til undervisning før.“

Socialdemokratiet er 100 pct. enig med hr. Skytte i dette synspunkt, og det glæder os usigeligt, at der dog er ét medlem af regeringspartierne, der har samme opfattelse som socialdemokratiet, at det ikke er inden for fritidsundervisningen, der skal spares. Vi håber så, at de synspunkter, hr. Skytte har

[Ejner Nielsen.]

givet udtryk for, må manifestere sig, når lovforslaget kommer til afstemning her i salen.

Knud Bro: Det er naturligvis overordentlig vanskeligt at finde besparelser på så følsomt et område som uddannelsesområdet, men det skal gøres, og det lovforslag, som ligger her på bordet, kan det konservative folkeparti acceptere.

Der er tale om en forhøjelse af grænserne for start af ungdomskurser fra 10 til 12 elever, og for voksenundervisningen fra 10 til 15 elever, og der er tale om, at man selv skal betale 1 kr. 50 øre i timen for den undervisning, man modtager. Jeg tror, at vi alt i alt har fundet områder, hvor det er muligt for dem, der skal bære det, at bære det, men jeg vil gerne understrege i den forbindelse, at det har været os magtpåliggende at sikre, at de svage fortsat vil nyde den støtte, som er nødvendig for dem.

Men jeg vil gerne knytte en enkelt bemærkning til de betragtninger, jeg her har fremsat om vor tilslutning til lovforslaget, og det skal være, at jeg har hæftet mig meget ved, at der i bemærkningerne står, at administrative forenklinger f. eks. i henseende til kontrollen med deltageres fremmøde kan ventes, og jeg vil gerne sige, at det må sandelig så også være en forudsætning, at man nu gennemfører administrative forenklinger. De, der har haft lejlighed til at studere den lille røde vejledning i udfyldelse af blanketter på dette område, vil formentlig give mig ret i, at den egner sig udmærket som mandelgave, men det er ikke nogen særlig rimelig vejledning at sende ud til folk. I hvert tilfælde er den tegn på, at der overadministreres på området, at der foregår administrative forviklinger, som kan undgås, og jeg vil derfor gerne udtrykke håb om, at disse bemærkninger om, at man vil gennemføre administrative forenklinger på området, skal tages meget dybt alvorligt.

Robert Christensen: Det lovforslag, vi her behandler, går jo ud på ændring af en lov, vi vedtog for et par år siden, og som ikke har virket så forfærdelig længe. Derfor er det vel rimeligt også at røre lidt ved de nyskabelser, der var i denne lov, og i ungdomsafdelingen

— for dem under 18 år — var der den nyskabelse, at man indsatte en bestemmelse om interessegrupper. Vi er da glade for fra venstres side, at man for denne afdeling ikke foretager andet på nuværende tidspunkt end at forhøje det elevantal, der skal til for at begynde en klasse, fra 10 til 12, og jeg føler mig overbevist om, at det er en stramning, der ikke vil føles som noget snærende bånd ude omkring. Når der ikke foretages andre ændringer skyldes det, at det er det område af loven, som kommunerne har en væsentlig indflydelse på. For interessegrupperne har de endda vetoet, og for ungdomsskolen kan de bestemme, hvilke tilbud der skal gives. Jeg føler mig dog ikke sikker på, at alle kommunalbestyrelsesmedlemmer har studeret loven lige grundigt, og det er et spørgsmål, om vi ikke under udvalgsarbejdet skal forsøge at få præciseret, i hvor høj grad der er tale om kommunalt selvstyre.

I voksenafdelingen indførte vi som en nyskabelse interessegrupper for voksne, der herigennem kunne få adgang til på en fri måde at arbejde med deres særlige interesse, imod at de betalte et rimeligt beløb, dengang 1 kr. 30 øre pr. time. På venstres vegne vil jeg gerne sige, at det har været os en skuffelse, at den udfordring, vi der gav befolkningen, i meget ringe grad er blevet taget op. Der er ikke oprettet mange interessegrupper.

Vi har for øvrigt indtryk af, at visse forbrugere, altså initiativtagere, har forsøgt alle muligheder for at komme uden om denne form og i stedet komme ind i den gammelkendte aftenskole, som var gratis. Jeg vil da gerne sige herfra, at jeg giver ikke meget for, at ungdomskonsulenterne kan meddele, at det kun er 1/2 pct. af aktiviteterne, der falder ind under begrebet vildskud. Da de jo er den første instans, der godkender nye fag, er de måske ikke helt uden skyld i, at der er 1/2 pct. vildskud. Der burde jo slet ikke have været nogen.

Nu foreslås den ændring, at der kræves 15 elever for at begynde et kursus, før var det 10 i gennemsnit. Men det er jo kun den praksis, der har været anvendt. For at være sikker på at have 10 i gennemsnit var man nødt til at starte med 15. Så forlanges det, at der betales et beløb for at deltage i aftenskoler, aftenhøjskoler og studiekredse. Jeg

[Robert Christensen.]

vil gerne sige, at når befolkningen og forbrugerne ikke ville tage den udfordring, der lå i interessegrupperne op, er det ikke holdbart at opretholde forskellen imellem interessegrupper og aftenskoler, og det, der nu sker, er, at man ligestiller dem, ganske vist ved at alle skal betale. Når man ellers på så mange områder angriber gratismentaliteten, kan jeg ikke se, at dette skulle være et særlig følsomt område for befolkningen, og jeg giver heller ikke meget for disse bemærkninger, både her fra salen og fra befolkningen om, at man nu griber ind i fritidsuddannelsen.

Jeg vil gerne nævne den tredje nyskabelse i loven, nemlig at man nu kan undervise prøveforberedende, altså til en eksamen, og at man kan undervise erhvervsmæssigt. Denne undervisning, der sigter mod en egentlig uddannelse, altså den prøveforberedende, den erhvervsmæssige plus specialundervisningen røres der ikke ved. Der er det stadig væk gratis at være med. Det vil sige, at for de mennesker, der søger en uddannelse, en genoptræning eller en videreuddannelse efter fritidsloven, er mulighederne stadig væk til stede, så jeg kan ikke se, at den ændring, der foreslås her, er nogen alvorlig ændring; vi rører i hvert fald ikke ved det pædagogiske sigte i loven, og derfor kan jeg på venstres vegne anbefale lovforslagets gennemførelse efter en udvalgsbehandling.

Bernhard Baunsgaard: På det radikale venstres vegne skal jeg anbefale det fremsatte lovforslag.

Jeg skal slet ikke skjule, at det oprindeligt var med stor ulyst, at den radikale gruppe tog fat på en drøftelse om at indføre betaling for undervisning i aftenskolen, fordi det strider imod så meget, vi i øvrigt har gennemført i undervisningen, også under denne regering. Vi har jo nu fået gennemført princippet om gratis undervisning praktisk taget overalt. Men når vi er gået ind for at anbefale dette lovforslag, er det, fordi vi samtidig har følt det meget berettiget med den kritik, der har været, sidst i en artikel i Politiken, at den store administration og den megen kontrol, der har været nødvendig i aftenskolen, men det er klart, at når det offentlige skal betale for en undervisning, må det offentlige også gennemføre en kontrol med denne undervisning. Vi har følt, at

denne kritik har været så berettiget, at det var rimeligt at se på, hvordan det ville virke, hvis vi gennemførte en meget lille betaling i aftenskolen, og 1 kr. 50 øre pr. undervisningstime er en meget lille betaling. Men selv om det fremtidig kræves, at der skal være 15 elever ved begyndelsen af undervisningen, og de skal betale 1 kr. 50 øre pr. undervisningstime, vil der fortsat være brug for tilskud fra det offentlige, men dette tilskud vil være af en sådan størrelsesorden, at det må være berettiget at sige: kontrollen med undervisningen på disse områder i aftenskolen skal først og fremmest ske ved begyndelsen af kurset. 15 skal melde sig, 15 skal betale, og så må man i meget høj grad kunne overlade undervisningen til deltagerne selv, sådan at vi kan spare på administrationsomkostningerne og spare på kontrollen, og dette er meget væsentligt. Man kan nu engang ikke mene det alvorligt, at man ønsker, at den offentlige administration skal nedskæres, uden også en gang imellem at ville sørge for, at det kan ske fyldest.

Så vil jeg understrege, som det allerede er gjort af flere andre heroppe, at de store ulykker, som den socialdemokratiske ordfører beskrev, jo ikke kan ske, for undtaget er prøveforberedende undervisning, og netop de folk, som hr. Ejner Nielsen omtalte, som måske ikke benyttede sig af tilbuddet, de fik dengang, de var i den undervisningspligtige alder, netop de folk skal ikke betale, og det vil være dem, der i allerhøjeste grad har brug for den prøveforberedende undervisning, og også for den erhvervsmæssige undervisning, der kan gives, og den er undtaget i loven.

Så er der et forhold til, som jeg synes, jeg må omtale og give tilslutning til, nu jeg er heroppe, og det er det nye, at man begrænser tilskuddet til hallejen. Det kan ikke hjælpe noget at skjule, at der også på dette område var sket en udvikling, som ikke var tilfredsstillende. Der var kommet hallejer frem, som ikke var rimelige. Derfor er vi i den radikale gruppe helt tilfreds med, at der er sat et maksimumsbeløb, og ministeren siger i sin fremsættelse af lovforslaget, at det vil blive omkring 50 kr. Jeg har opfattet det på den måde, at det er overladt til udvalget at finde netop det rigtige beløb. Om det nu skal være i begyndelsen af 50erne eller lidt højere op i 50erne vil de

[Bernhard Baunsgaard.]

praktiske forhold jo kunne sige os, og vi må nok i udvalget kunne finde frem til noget rimeligt.

Jeg skal så til slut understrege, at der her i dag fra andre talere har været talt så meget om de nye byrder, der pålægges kommunerne. Jeg finder også, at jeg så må understrege, at der her er tale om, at man letter byrderne for kommunerne, og det kan nok også være rimeligt.

Poul Dam: Hr. Bernhard Baunsgaard sagde forskellige meget interessante ting i sit nys afsluttede indlæg. Jeg fæstnede mig særligt ved, at et argument for dette lovforslag skulle være, at administrationen kunne blive forenklet meget betydeligt, og det ville da glæde mig, det ville vist glæde alle, der er beskæftiget med dette område, om man kunne få fjernet de mange papirer, som i øjeblikket præger arbejdet måske mere end undervisningen. Men jeg har ikke lagt mærke til, at der er nævnt noget herom i bemærkningerne til lovforslaget, så jeg vil være glad, hvis undervisningsministeren vil bekræfte, at det er meningen at forenkle administrationen væsentligt, således at der bliver besparelser på dette område. Disse besparelser har jo den udmærkede egenskab, at de kan glæde alle.

Det kniber mere med de besparelser, der i øvrigt er tale om i lovforslaget. Nu lagde jeg nok mærke til, at hr. Bernhard Baunsgaard mente, at man ikke alene littede statsudgifterne, men også de kommunale kasser ved denne ordning. Det er jo da imidlertid et spørgsmål. Inden man fik den mere omfattende statslige understøttelse af fritidsundervisningen for snart mange år siden, var der jo startet et kommunalt arbejde med fortsættelseskursus og andet lignende, og det kunne jo være, at der var kommuner rundt omkring i landet, der mente, at dette arbejde er så væsentligt, at man ville gå ind i det med større bidrag, end der er adgang til, hvis man skal følge loven. Der er vel ikke noget i vejen for, at en kommune kan afholde udgifter på dette område ud over det, som loven taler om.

Det forekommer mig, at der er to ting i dette lovforslag, som i nogen grad er blevet misforstået. Den ene er, at man er så bekymret over reglen om, at undervisningen

på et aftenskolehold skal være begyndt med mindst 15 deltagere, og man finder, at dette er noget, der kan genere oprettelsen af hold. Det er givet, at det kan det navnlig på landet og visse lokaliteter, hvor det kan være svært at få folk frem til de centrale steder, men det må jo ses i sammenhæng med den for mig at se meget udmærkede regel om, at man ikke mere skal have en gennemsnitsdeltagelse på holdet. Alle, der har blot det mindste kendskab til fritidsundervisning, ved, hvilken vægt man har lagt på protokollerne og på protokollernes særlige udfyldelse med krydser og boller og prikker og streger og forskellige andre opfindelser, der har ændret sig fra den ene lov til den anden, for at kontrollere denne gennemsnitsdeltagelse. Det er rigtigt, at vi går bort fra gennemsnitsreglerne, også fordi de hidtil har medført, at de passive, de, der ikke blev ved på et hold, på en meget ubehagelig måde, har generet de aktive, som ønskede, at holdet skulle fortsætte. Reglen om 15 deltagere med mulighed for dispensation tror jeg nok er meget fornuftig.

Den anden ting er hele spørgsmålet om opkrævning af et gebyr pr. time af deltagerne. Det er klart, at der her bliver tale om ganske store beløb. Det er altid 1 kr. 50 øre, man snakker om, det er meget let i ledere i aviserne at fortælle, at 1 kr. 50 øre er ingenting, det er ikke mere, end man drikker kaffe for, og det kan da godt være. Der er bare ikke tale om at erlægge 1 kr. 50 øre, der er tale om at erlægge et samlet beløb, der svarer til 1 kr. 50 øre pr. planlagt undervisningstime, når et kursus begynder, og da alle kurserne normalt begynder samtidig, vil det sige, at for en familie, hvor flere familied medlemmer ønsker at deltage i aftenskolehold, kan det blive en udskrivning på flere hundrede kroner på en gang. Det kan godt være så generende, at de planer, som man havde om at fortsætte den aftenskoleundervisning, som man måske har deltaget i igennem flere år, må opgives.

Der er en social virkning i det, men der er også noget andet. Der er nemlig i hele lovens tendens noget, som jeg troede vi var kommet ud over, nemlig en diskriminering af det alment dannende i forhold til det meget nyttige. Det siges, at man skal ikke tage det så tungt, fordi forberedelseskursus, altså dem, der giver mulighed for at gå op

[Poul Dam.]

til en eller anden prøve, specialundervisning og erhvervsmæssige kursus koster stadig væk ingenting. Nej, det er fuldkommen rigtigt, alt det, der er meget nyttigt, alt det, der er erhvervsmæssigt, alt det, der er snævert, det er gratis, men det almene, sprogene og også de almene skolefag, skal man betale for. Man kan sige, som en af ordførerne var inde på, at disse mennesker har ikke benyttet sig af de tilbud, de fik i deres skoletid. Det er der jo en del af dem der ikke gjorde, fordi de tilbud ikke fandtes i deres skoletid. En ganske stor mængde af de mennesker, der deltager i aftenskoleundervisning, er jo folk, der er så gamle, at de ikke har haft mulighed for at få glæde af de tilbud, som folkeskolen giver i vore dage og har givet i de senere år. Det er i virkeligheden den almene uddannelse af den ældre gruppe i samfundet, man her lader i stikken. Det er de interessebetonede, det er de samfundsmæssige, det er de kulturelle fag, det er alt det, som går ud over det snævert erhvervsmæssige, alt det, der går ud over det meget nyttige. Det har været vores princip hidtil, at fritidsundervisningen netop skulle dreje sig om det alment dannende, og det ville man fra det offentlige side gerne være med til at støtte. Det er jo endda sådan, at disse forberedelseskursus, erhvervsmæssige kursus o. lign. er kommet ind i loven meget sent. Det er kun ganske få år siden, man overhovedet begyndte at acceptere disse ting, først på en forsøgsbasis, og senere fik man det ind i loven ved den sidste reform. Det er altså et afgørende brud på en lang linje i vores fritids- og voksenundervisning, der her sker, og det er for afgørende til, at det bare kan begrundes med de i og for sig så nødvendige bestræbelser for at spare penge på statens budget. Det er et skred i hele vores opfattelse af voksenundervisningen, som er yderst alvorligt, og som vi i hvert fald vil prøve på at undgå.

Sigsgaard: Det er ikke så tit, det bliver sagt her i salen, men ikke desto mindre er det en kendsgerning, at dansk uddannelsespolitik er klassepolitik, fordi dens hovedprincip er, at den bedste og længste uddannelse gives til dem med de bedste forudsætninger, sådan at de kan opretholde deres privilegerede stilling i samfundet. Dårligere

stillede spises af med en 7-8 år og er dermed henvist til samfundets dårligst betalte arbejde med dårlige boligforhold og ringere sundhedstilstand til følge for bare at nævne nogle af virkningerne.

Loven om fritidsundervisning m. v. råder lidt bod på uretfærdighederne, ganske vist kun lidt, men lidt har også ret. Her har ikke mindst de, som skolen har snydt, en chance. De kan, sådan som loven er i dag, få gratis, om end ikke kompetencegivende, undervisning, ligesom de privilegerede kan få det i gymnasiet og på de højere læreanstalter. Men nu skal også denne yderst begrænsede ligestilling høre op. Nu skal der betales til lærerlønnen. Det skal der dog ikke endnu i gymnasiet og heller ikke på universitetet, studenterne skal ikke betale til deres professorer. Jeg nævner det her for at understrege den ulighed, der er tale om. Jeg nævner det med nogen betænkelighed, for jeg er bange for at give undervisningsministeren endnu en idé.

Det er jo ikke meget, der er tale om, siger ministeren og ordførerne. Men for nogle bliver det altså en hel del. Hr. Poul Dam har allerede været inde på det. Jeg tror, de fleste, der kender lidt til dette område, vil vide, at det ikke er så sjældent, at f. eks. et ægtepar går til sprog en aften om ugen og til manuelle fag en anden aften. For et ægtepar bliver merudgiften ca. 400 kr. for en sæson, hvortil så kommer materialeudgifter og måske udgifter til børnepasning. Der kan blive tale om ganske væsentlige beløb. Derfor har amtskonsulenten for fritidsundervisningen i Storstrøms amtskommune, Bent Vedsø, uden tvivl ret, når han i Politikens kronik i fredags skrev, at lovforslagets gennemførelse vil betyde en meget alvorlig tilbagegang inden for hele voksenundervisningen.

Den samme usociale tendens går igen i forslaget om et skærpet elevtalskrav med hensyn til ungdomsskolen og den prøveforberedende undervisning. Det betyder simpelt hen ringere mulighed for dem, der i forvejen har de ringeste muligheder. Og til spørgsmål om holdstørrelsen for aftenskolen, hvor man nu vil kræve 15 elever ved undervisningens begyndelse, medens kravet hidtil har været, at der gennemsnitlig skulle deltage 10, skal jeg kun sige, at så vidt jeg erindrer — og jeg var med i udvalget, der

[Sigsgaard.]

behandlede fritidsloven; i hvert fald en stor del af tiden — gik folketingsudvalget udtrykkelig imod den løsning. Man diskuterede den udførligt, men gik imod den. Det spørgsmål rejser sig, og det håber jeg ministeren kan afklare, når han nu svarer om et øjeblik: hvad skal der så sættes ind af kontrol undervejs, medens et hold kører? vil ministeren og ministeriet acceptere, at der måske nok har været 15 den aften, man starter, men at der tre aftener efter kun er en 2-3 stykker? Det tvivler jeg på man vil. Man skal sikkert have en eller anden kontrol ind, og det bør belyses, hvad det skal være for en.

Jeg har talt med folk, der havde med folkeuniversitetet at gøre, og de vurderer det sådan, at denne bestemmelse vil komme til at betyde en væsentlig begrænsning af udbuddet. Dertil kommer, at der også i det omfang, der bliver tale om gennemgående større hold, selvfølgelig også vil blive tale om en ringere undervisning.

Må jeg benytte lejligheden her til også at tage afstand fra den kampagne imod fritidsundervisningen, der nu har kørt i nogle måneder. Det har været umuligt at komme rundt i landet uden at høre om denne forfærdelige lov, der gav undervisning i, hvordan man skulle lave vin, og hvordan man skulle spille bridge og skak osv., og det skulle det offentlige give tilskud til. Folk har været forfærdede over dette, simpelt hen fordi der i de borgerlige blade inspireret af regeringsmedlemmer bl. a. har været kørt en kampagne imod den lov; som folketinget her har vedtaget. Finansministeren lod i radioen, da han blev udspurgt om regeringens spareforslag, forstå, at fritidsundervisningen simpelt hen drejede sig om noget med vinfremstilling og bridge og astronomi og astrologi, og hvad ved jeg. Jeg synes, at det er en meget urimelig måde at forberede regeringens besparelsesforslag på. Der er kommet eksempler på nu, hvor urimelig den er. Jeg skal bidrage med endnu et fra den kronik i Politiken, jeg nys nævnte. Der siger konsulenten, at man i Storstrøms amt har haft 1.200 hold, og så siger han:

„Men hvis man går disse ca. 1.200 hold igennem, så viser det sig, at der i alt inden for fagene skak, bridge, vinfremstilling, astrologi, fluebinding, lystfiskeri — for at nævne de fag, der har været stær-

kest kritiseret — i alt har været godkendt 10 hold i de tidligere Maribo og Præstø amter“.

10 ud af 1.200. Det har man formået at køre en kampagne på. Det er jo lige groft nok.

Den socialdemokratiske ordfører efterlyste voksenundervisningsrådets stilling. Det er det samme som med seminarierådet, som jeg nævnte under den foregående sag. Der havde man heller ikke spurgt de råd, som man selv har nedsat. Jeg forventer, at der snarest tilvejebringes udtalelser fra de tre involverede råd.

Også på en anden måde har vi samme situation, som da vi behandlede læreruddannelsesloven for et øjeblik siden. Regeringen prøver på at forringe en lov, som folketinget har vedtaget, ændre den i reaktionær retning, oven i købet en lov, som det folketing, der nu sidder, selv har vedtaget.

Under forberedelsen af debatten her har jeg sat mig en smule ind i voksenundervisningsproblemerne i Sverige, og dér lægger man vægt på, at alle voksne får stadig lettere adgang til videreuddannelse, dels til fritidsundervisning, hvor man stadig udvider mulighederne, dels til højere uddannelse, ved universiteterne f. eks., hvor folk over 25 år med 5 års erhvervsarbejde mod visse kurser får adgang. Her går regeringen lige præcis den modsatte vej og begrænser adgangen særlig for de ikke-privilegerede.

Om alle de småbesparelser, som vi her taler om, gælder det i øvrigt, at hvis man ville gøre bare lidt ved f. eks. afskrivningsfiduserne, ville det give 50 gange mere i kassen end forslagene her. Men da man i fretdags behandlede 4 lovforslag, VS havde fremsat mod afskrivningsfiduserne, vældig detaljeret udarbejdede forslag lige til at gennemføre, da viste VKR absolut ingen forståelse. Her skulle der ikke spares.

Lad mig så til sidst sige, at en af mine venner kom til mig før behandlingen her og sagde, at det var jo så forfærdeligt med alle disse indgreb over for uddannelsen. Nu havde ministeren og regeringen først på en række områder forringet den højere uddannelse, man havde forringet læreruddannelsen, det har man gjort ved talrige indgreb, sidst her i dag, man har sørget for, at vi ikke fik den enhedsskole, den mindst 10-årige enhedsskole, som vi skulle have, man

[Sigsgaard.]

forsinker gymnasiereformen under henvisning til, at der skal gøres noget for lærlingene, men det gør man på den anden side heller ikke; dér slår ministeren fast, at den mesterlære, som lærlingene er lede og kede af og kun ønsker afskaffet, skal opretholdes, og nu forringer man fritidsundervisningen. Så sagde denne ven til mig, at det var måske dog en liden trøst, at nu var det, ligesom ministeren havde været hele raden rundt, nu var det svært at pege på én eneste uddannelse her i landet, som ikke var blevet forringet af den nuværende regering, men jeg måtte altså skuffe ham lidt og sige: ... (*Bifald fra tilhørerpladserne*).

Formanden: Må jeg gøre opmærksom på, at bifalds- og mishagsytringer ikke er tilladt.

Sigsgaard: ... at jeg tror altså desværre nok, at ... (*Fortsat bifald*).

Formanden: Jeg håber, det er forstået.

Sigsgaard: Jeg tror altså desværre nok, at man må skuffe de mennesker, som mener, at nu er det ligesom slut, nu sker der ikke mere på uddannelsesområdet. Jeg tror, at i den retning kender ministerens fantasi ingen grænser.

Hanne Reintoft: Vi må også på det bestemtteste vende os imod, at man indskrænker mulighederne for fritidsundervisning, og man skulle vel tro, selv om højskolen herhjemme måske nok er ved at have spillet sin rolle ud, at man også fra denne regerings side ønskede at bevare de traditioner, der har været for en bred adgang for befolkningen til at videreuddanne sig. At jeg personlig mener, denne videreuddannelse har et forkert sigte, og at man ikke kommer langt med den, er noget andet.

Det er ikke rigtigt, at det ikke bliver dyrere for deltagerne. Det bliver lige netop, som der er sagt, ganske betydeligt dyrere,

og den ene familie efter den anden vil ikke kunne afse det slet ikke så ringe beløb; der skal erlægges, hvis flere medlemmer af en familie ønsker at deltage måske ikke alene i ét, men i flere aftenskolekursus. Det vil igen — og det kan ikke siges tydeligt nok, for alle regeringens spareforslag har haft det asociale sigte — ramme dem, der har dårligst råd, det vil igen ramme de ufaglærte, det vil igen ramme folk under uddannelse, det vil igen ramme enhver, der har meget små indtægter.

Der var en af de borgerlige ordførere, der sagde her, at nu havde man fundet en udgift, der kunne bæres af dem, der skulle bære den. Jeg tror overhovedet ikke, man har noget begreb om, hvad folk kan bære. Der er jo ikke penge tilbage hos folk til andet end de mest nødvendige udgifter. Jeg tror, man snakker om helt andre indtægtsgupper end dem, der udgør det store flertal i dette land. Når man snakker så meget om det tavse flertal, så skulle man tage og beskæftige sig en smule med, hvad det samme tavse flertal har tilovers af penge.

Det øgede krav om deltagerantal forringer også lovens anvendelsesmuligheder ganske betydeligt; bortset fra, at det vel ikke kan være ministeren ubekendt, at det også har et forkert pædagogisk sigte. Alle undersøgelser om gruppeundervisning, om gruppearbejde, viser jo netop, at grupper på 8-10 mennesker er det bedste, og der er ikke nogen som helst saglig forklaring, ud over som sagt uhensigtsmæssige spareforslag, på, at man forøger dette deltagerantal. Man ved jo også, at mange aftenskolehold, der i og for sig var udbyttegivende og udmærkede, er gået ind, netop fordi man ikke kunne komme op på det nødvendige tal.

Man skulle ikke synes, at det var nødvendigt at forringe denne lov, der i og for sig ikke selv er tilstrækkelig. Den indebærer selvfølgelig kimen til et bredere demokrati og til et uddannelsesdemokrati, selv om en egentlig fritidsundervisning skulle indebære, at alle mennesker i deres fritid kunne tage sig en egentlig erhvervsmæssig uddannelse.

[Hanne Reintoft.]

I mange lande, ganske vist med et andet samfundssystem end vort, er det da sådan, at hvis man ikke er blevet uddannet i det, man ønskede sig, eller ingen uddannelse har fået måske på grund af sociale forhold, så kan man i sin fritid og i øvrigt også somme tider i sin arbejdstid få en egentlig uddannelse, og i selve det, at man i vores fritidsundervisning kun har kurser, der ikke kan bruges til at opnå en bedre eller mere tilfredsstillende stilling i samfundet, ligger også en klassebevidst gøren forskel, for det vil sige, at alle de velbegavede børn fra arbejderklassen f. eks., der ikke kommer på universiteterne — og dér kommer som bekendt kun 8-10 pct. — de får aldrig chancen siden til via fritidsundervisning at få en egentlig uddannelse, og det var dér, man kunne udjævne klaseskellene. Så kan man for min skyld godt afskaffe bridgen, hvis folk kunne blive læger, eller hvad de ellers havde lyst til, i deres fritid. Det var der noget ved.

Det turde også være betegnende for regeringen her, at man formindsker tilskuddet til foreningsarbejdet og andet arbejde for børn og unge, der kræver forskellige uden-dørsaktiviteter, til hvilke anlæg der hidtil har været ydet støtte. Jeg synes dog, vi har set kronikker og regeringsudtalelser og spalte op og spalte ned om, hvad der nu skulle gøres bl. a. for de mange unge, der på grund af, at de ikke kunne finde ud af at udnytte fritiden fornuftigt, på en eller anden måde kom ud i uheldige ting, som man ikke var glad for. Når jeg tænker på, hvad der er sagt om de unge, der er ofre for narkotikamisbrug osv., hvorfor i himlens navn kommer man så her med en lov om lige pludselig at begynde at indskrænke de muligheder, der er for det, der normalt regnes for fornuftige fritidsaktiviteter. Det er vigtigt, at der er beskæftigelsesmuligheder for unge; pædagogiske kredse har fremhævet det tit nok, og det giver igen det samme strøg af, at man hele tiden skal slå den almindelige befolkning oven i hovedet med sine spareforanstaltninger, mens man ikke holder sig tilbage på mindre betydningsfulde områder.

Undervisningsministeren (*Helge Larsen*):
Jeg vil gerne begynde med at sige til hr.

Ejner Nielsen, at de kommunale organisationer — det var det, hr. Ejner Nielsen efterlyste — er orienteret om disse og andre spareforslag, som vedrørte kommunerne. Det skete på et møde i indenrigsministeriet, så vidt jeg husker i midten af november måned, og i den forbindelse vil jeg gerne sætte en streg under det, som hr. Bernhard Baunsgaard fremhævede, at der jo ved de besparelser, der foreslås her, også sker en besparelse for kommunerne i det væsentlige af samme omfang som den besparelse, staten opnår.

Hr. Ejner Nielsen var så elskværdig at citere mig for udtalelser fra denne talerstol for et år siden, hvor jeg talte om, at man ikke i uddannelsespolitikken måtte svigte de stilfærdige i samfundet. Jeg er meget glad for, at hr. Ejner Nielsen erindrede om denne udtalelse. Hvad er det nemlig, der sker med fritidsloven som uddannelseslov? Der sker netop det, at de grupper får en mulighed for at få uddannelse, som de ikke har haft tidligere, og som de udnytter i overordentlig stort omfang. Alene det første år var der 24.000 elever, som benyttede sig af adgang til den prøveforberedende undervisning; dertil kommer den erhvervsmæssige undervisning og handicapundervisningen, tre meget væsentlige områder, jeg vil sige de væsentligste i fritidsloven. Der er flere, der søger dem, i år end forrige år. Disse områder røres der ikke ved, her er undervisningen stadig væk gratis, og det er det væsentlige og det centrale, når vi drøfter de muligheder, man skal give de stilfærdige — for nu at benytte det udtryk.

I den forbindelse må jeg gøre fru Hanne Reintoft opmærksom på, at her er netop den mulighed, som fru Hanne Reintoft efterlyste. Man kan under fritidsloven tage afgangsprøven fra 9. klasse, fra 10. klasse, teknisk forberedelseseksamen og udvidet teknisk forberedelseseksamen, og i år er der begyndt en undervisning på HF-niveau, som efter alt at dømme vil blive udbygget meget stærkt næste år, fordi der er en overordentlig stor interesse for den. Fritidsloven giver netop de voksne, der ikke har haft muligheden tidligere, eller som ikke har udnyttet den, adgang til at indhente det, og det er noget af det meget centrale i denne lovgivning, måske det væsentligste, og det

[Undervisningsministeren.]

røres der ikke ved, det vil blive udbygget og meget stærkt udbygget i de kommende år.

I den forbindelse vil jeg godt sige et par ord til det, som hr. Poul Dam var inde på, at man diskriminerede det alment dannende ved at indføre betaling på 1 kr. 50 øre for deltagelse i aftenskole-, aftenhøjskole- og studiekredsundervisning. Nu er det nok vanskeligt at definere det alment dannende. Jeg tror, at hr. Poul Dam vil være enig med mig i, at der i adgangen til at skaffe sig den viden og de faktiske kundskaber, man ikke kunne få i folkeskolen, eller som man ikke fik, fordi man gik for tidligt ud af folkeskolen, ligger grundlaget for en alment dannende udvikling. I mange tilfælde vil vel netop den alment dannende udvikling ikke kunne opnås eller vanskeligere kunne opnås, hvis ikke dette indhentes.

Dernæst synes jeg også, at man skal være forsigtig med at stille det så skarpt op, som hr. Poul Dam gjorde det. Vi har efter lovens regler fra dens ikrafttræden haft betaling i interessegrupper for voksne. Tør nogen hævde, at meget af det, der undervises i i interessegrupper for voksne, ikke er af alment dannende karakter? Bliver diskrimineringen, det, som hr. Poul Dam kaldte diskrimineringen, da så voldsom — findes det overhovedet? — fordi man nu sidestiller denne fritidsundervisning for de voksne med interessegrupperne, hvad betaling angår? Det er jo det, der sker. Man har haft betaling for interessegrupper, nu skal man også have betaling for aftenskoler og aftenhøjskoler. Jeg tror ikke, man kan stille det så skarpt op, som hr. Poul Dam gjorde det, i hvert fald ikke med bund i realiteterne.

Så skal jeg i øvrigt i anledning af hr. Poul Dams bemærkning bekræfte, at det med dette lovforslag er hensigten at foretage en forenkling af administrationen. Jeg kan henvise til bemærkningerne til lovforslaget til punkterne 6 og 7, hvor der er gjort opmærksom på det, og jeg skal gerne yderligere bekræfte, at det netop er hensigten igennem indførelse af betalingsprincippet at se bort fra en hel række af de kontrolforanstaltninger, som man har haft, og som har givet anledning til så megen irritation, det, som hr. Poul Dam betegnede som boller og prikker og streger, og hvad det nu hedder

alt sammen. Der vil på dette område kunne ske en meget væsentlig forenkling i administrationen.

Når man nu taler om administrationen i denne forbindelse, bør jeg erindre det høje ting om, at da loven blev vedtaget for 2 år siden, var der almindelig enighed om, at man med den nye lov skulle søge at højne væsentlige led i denne undervisning, og en af forudsætningerne for at kunne gøre det er netop en strengere kontrol bl. a. med læreres kvalifikationer, derfor også bestemmelserne om, at der skal kunne etableres kurser for lærere under fritidslovgivningen. Det bør man tage med i betragtning også, man skal ikke i alt for megen kritik af det administrative slå noget af det i stykker, som man måske gerne ville opnå.

I anledning af det, som hr. Ejner Nielsen sagde om administrationen i denne lovgivning, og hans villighed til at se på vildskud, selv om hr. Ejner Nielsen naturligvis ud fra det, han i øvrigt sagde, var imod de foreslåede ændringer, vil jeg gerne sige; lad os blot se på, hvorledes vi kan skabe en enklere administration. Hvad ville man sige til at lægge en koordinerende myndighed hos amterne? Det ville utvivlsomt kunne give en lettelse i administrationen. Det vil jeg gerne være med til at overveje i udvalget, hvis det har interesse. Man må ikke tro, at jeg eller undervisningsministeriet er modstandere af at forenkle administrationen, men man må nøje anvise, hvorledes man skal gøre det, og hvor det kan gøres. Jeg har nævnt en mulighed her, som jeg gerne deltager i drøftelsen af.

Og så skal jeg blot fremhæve én ting til, fordi det vist ikke er blevet sagt her. Man har anset det for at være en meget væsentlig social forringelse, at der skal betales 1 kr. 50 øre pr. undervisningstime. Jeg tror, at man overvurderer betydningen af dette. Jeg tror, at man vurderer det, må jeg udtrykke det sådan, måske ud fra socialpolitiske synspunkter, der mere hører hjemme i 1930erne end i 1970erne, det er en anden problemstilling i dag end dengang. Der kan være grupper, for hvem det kan være et problem at betale 1 kr. 50 øre, men jeg gør opmærksom på, at der jo netop er adgang til at fritage sådanne grupper, eksempelvis pensionister, for at betale disse beløb.

Ejner Nielsen: Det var venstres ordfører, hr. Robert Christensen, der talte om det folkeoplysende arbejde i forbindelse med den prøveforberedende undervisning. Jeg vil ikke sige, at der lå noget mindreværdigt i de synspunkter om det folkeoplysende arbejde, men jeg forstår simpelt hen ikke venstres stilling i forbindelse med dette lovforslag, for få har vel rod i højskolerne og det folkeoplysende arbejde som partiet venstre.

Jeg vil gerne sige til ministeren, at det er da rigtigt, at den prøveforberedende undervisning skal man ikke betale for, men det, at man forhøjer elevtallet fra 10 til 12, bevirker, at man reducerer antallet af hold. Jeg kan da tage vores egen ungdomsskole hjemme i Bjergsted kommune, hvor vi har foretaget en undersøgelse, der viser, at antallet af hold bliver reduceret med 8 fra 44, og det har vel ikke været lovens målsætning.

Ministeren siger, at man har nok råd til at betale. Jeg sagde også i min indledning, at selvfølgelig fandtes der grupper, der havde råd til at betale, men det var lige så rigtigt, at der fandtes andre grupper, som ikke havde råd til at betale, og det kan blive en økonomisk belastning, hvis både mand og hustru måske skal af med 200-300 kr. på én gang for at deltage i en aftenskole.

Robert Christensen: Jeg vil gerne takke hr. Ejner Nielsen for den kompliment, han gav mit parti. Denne opfattelse af folkeoplysningens betydning er vi sandelig ikke rendt fra. Men så må det nok være rigtigt her at gøre opmærksom på, at netop på de skoler, hr. Ejner Nielsen nævnte, højskolerne, og jeg kan føje ungdomsskolerne til, er undervisningen ikke gratis, dér skal deltagerne betale noget, og dér har vi for øvrigt for nylig strammet betingelserne for klassestørrelsen, så hvis der har været tale om nogen diskrimination hidtil, så har det været fritidsloven, der har diskrimineret de andre skoler, der beskæftiger sig med det folkeoplysende.

(Kort bemærkning)

Ejner Nielsen: Nu får man jo på højskolerne kost og logi, det får man endnu ikke inden for aftenskolen.

(Kort bemærkning)

Robert Christensen: Hr. Ejner Nielsen burde vide, at på højskolerne betaler man foruden kost og logi 15 pct. af de relevante uddannelsesudgifter.

Poul Dam: I fortsættelse af hr. Robert Christensens bemærkning om de relevante undervisningsudgifter, således som ministeriet forstår dem: vi har brug for noget mere, og det kommer eleverne også til at betale.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til udvalget for undervisning og uddannelse. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om gymnasieskoler og studenterkursus.

(Lovforslaget (nr. 81) findes i tillæg A. sp. 1547, fremsættelsen i tidenden sp. 1523).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Knud Nielsen: Gymnasielovens § 1, stk. 2, ønskes ændret, således at ministeren får bemyndigelse til at afvikle realafdelingerne i gymnasieskolen. En sådan bemyndigelse vil socialdemokratiet uden forbehold være med til at give. Hvis ministeren ønsker yderligere bemyndigelser i samme retning, vil vi også være meget imødekommende. Det glæder mig ligefrem at være imødekommende over for ministeren, det er så sjældent, ministeren giver mig anledning til det.

Forslaget om denne ændring giver mig dog anledning til enkelte bemærkninger. Det hedder i undervisningsministerens skriftlige fremsættelse:

„Forslaget vil endvidere medføre, at der på de omhandlede gymnasier skaffes bedre plads til de egentlige gymnasieklasser.“